

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Дмитро Анатолійович СОРОЧАН,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової
підготовки Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Свобода від насильства – одне з основних прав людини. Утім від різних форм насильства страждають як жінки, так і чоловіки, дівчата та хлопці. Факти насильства і жорстокості щодо дітей викликають особливе занепокоєння. Останнім часом у закладах освіти спостерігається зростання кількості випадків свідомого жорстокого ставлення старших і сильніших учнів до менших і слабших членів шкільного колективу [1, с. 12].

Аналіз адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії булінгу потрібно розпочинати з визначення нормативно-правової основи, яка регулює вказану сферу.

Із метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, здоров'я, освіти та з огляду на світові суспільні течії, 18 грудня 2018 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Вищезазначеним законом сформульовано визначення булінгу та внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де передбачено адміністративну відповідальність за цькування в закладах освіти [2, с. 90].

Загалом, нормативно-правову основу діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії булінгу умовно можна поділити на дві частини: 1) загальні законодавчі акти; 2) відомчі нормативно-правові акти. Окремо потрібно зауважити, що профілактика булінгу і запобігання та протидія домашньому насильству це різні сторони однієї проблеми, які перебувають у постійній тісній взаємодії.

До загальних законодавчих актів потрібно віднести: Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), Закон України «Про освіту», Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3; 4; 5; 6].

До відомчих нормативно-правових актів: Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затверджену наказом МВС України № 1044 від 19 грудня 2017 року, Порядок виконання уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України № 654 від 01 серпня 2018 року, Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затверджений спільним наказом МСП України та МВС України № 369/180 від 13 березня 2019 року, наказ МОН України № 1646 від 28 грудня 2019 року «Деякі пи-

тання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» [7; 8; 9; 10].

Ряд авторів, досліджуючи питання діяльності правоохоронних органів України щодо запобігання та протидії булінгу зазначають, що підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України під час виконання своїх завдань керуються багатьма нормативно-правовими актами. Частина з них – це міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші – норми національного законодавства. Аналізуючи чинне законодавство, автор приходить до висновку, що за останні кілька років законодавець вніс низку змін, які характеризуються посиленням компонента захисту прав дітей. Так, позитивною новелою є зміна формату діяльності підрозділу превенції – тепер основним завданням ювенальної поліції стала профілактична діяльність, замість каральної, але разом із тим є і негативні тенденції. Наприклад, законодавець не прописав конкретного механізму взаємодії з іншими підрозділами поліції, наприклад під час розшуку безвісти зниклої дитини [11, с. 121].

Тому чітке й ґрунтовне визначення адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії булінгу є важливим аспектом у подолання зазначених проблем.

Ефективність боротьби з таким явищем, як булінг у більшій мірі залежить від стану взаємодії органів поліції (ювенальна превенція) та закладів освіти (дитячі садки, школи, гімназії, ліцеї). У цьому напрямі є позитивні зрушення: 28 грудня 2019 року Міністерством освіти і науки прийняло наказ № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», який закріпив порядок реагування працівників закладів освіти у разі настання випадку булінгу (цькування).

Окрім зазначеного, доповнено Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС № 1044 від 19 грудня 2017 року щодо порядку взяття на профілактичний облік дітей. А саме у пп.7 п.10 зазначено, що взяттю на профілактичний облік підлягає дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу. Аналогічно, підставами для зняття дитини з профілактичного обліку є відсутність випадків вчинення булінгу (цькування) впродовж року після останнього такого факту [7].

Також потрібно зупинитися на такій формі булінгу як кібербулінг. Національне законодавство досить розмито встановило його ознаки та обставини вчинення. У нормативному визначенні булінгу закріплено, що це можуть бути діяння, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій. Що саме мав на увазі законодавець не зрозуміло. Наприклад, «дизлайк» під відео чи фото у соціальних мережах буде охарактеризовано як булінг, і яким чином діяти органам поліції у зазначеному випадку?

Таким чином, зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про освіту» зробило проблему булінгу актуальною як серед правознавців так і поліцейських. Негативне соціально-економічне становище та великі прогалини у морально-етичному вихованні

підростаючого покоління призвело до зростання кількості випадків свідомого жорстокого ставлення старших і сильніших до менших і слабших членів учбового закладу. Роль Національної поліції у зазначеній сфері не може зводитися лише до взяття на профілактичний облік дитини. Необхідно розробити комплекс превентивних та виховних заходів, які будуть направлені на недопущення проявів булінгу серед неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / В.Л. Андрєєнкова, В.В. Байдик, Т.В. Войцях, О.А. Калашник та ін. Київ : ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
2. Ведернікова А. О. Американський досвід кримінально-правового регулювання булінгу. *Вісник Луганського Державного Університету Внутрішніх Справ Імені Е.О. Дідоренка*. Том 2 № 90 (2020). С. 90-102.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
7. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС № 1044 від 19.12.2017. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (дата звернення: 01.12.2020).
8. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ МВС № 654 від 01.08.2018. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text> (дата звернення: 01.12.2020).
9. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: наказ МСП України та МВС України № 369/180 від 13.03.2019. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text> (дата звернення: 01.12.2020).
10. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: наказ МОН України № 1646 від 28.12.2019. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення: 01.12.2020).
11. Пісоцька К. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 1 (30), 2020. С.117-121.